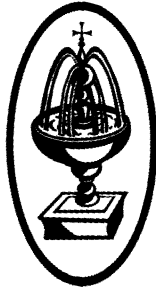

ISTORIJOS ŠALTINIŲ
TYRIMAI

4

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIAUS UNIVERSITETAS

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

Sudarė
Artūras Dubonis

4

LI
LEIDYKLA

VILNIUS 2012

Knygos leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

Sutartis Nr. LIT-5-33

Redaktorių kolegija:

Darius Antanavičius
(Lietuvos istorijos institutas)

Darius Baronas
(Lietuvos istorijos institutas)

Zenonas Butkus
(Vilniaus universitetas)

Artūras Dubonis (pirmininkas)
(Lietuvos istorijos institutas)

Mathias Niendorf
(Kyljo universitetas)

Rimvydas Petrauskas
(Vilniaus universitetas)

Irena Valikonytė
(Vilniaus universitetas)

Visi leidinio straipsniai recenzuoti dviejų mokslininkų

TURINYS

<i>Artūras Dubonis</i> Pratarmė	9
--	---

Straipsniai

<i>Grzegorz Białuński</i> Surwiłłowie. Przykład kariery Litwinów w Prusach	13
The Survila family. An example of lithuanians' career in Prussia. <i>Summary</i>	43
<i>Роман Анатольевич Беспалов</i> Литовско–одоевский договор 1459 года: обстоятельства и причины заключения	45
The Lithuanian-odoyev treaty of 1459: reasons and circumstances surrounding its signing. <i>Summary</i>	62
<i>Laimontas Karalius</i> Kam reikalingos valdovų privilegijos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje? Lucko miestiečių 1469 m. Kazimiero Jogailaičio privilegijos dėl naujų muitų draudimo Voluinėje teisinis, politinis ir ekonominis kontekstas 1469–1547 m.	63
Who needed sovereign's privileges in The Grand Duchy of Lithuania? Legal, political and economic context of the privileges regarding the ban on the new customs duties in Volhynia issued by Casimir IV Jagiellon to the citizens of Lutsk in 1469 (the period from 1469 to 1547). <i>Summary</i>	90
<i>Irena Valikonytė</i> Priešteisminių dokumentų funkcijos ir likimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a. viduryje: šaukimų registravimo žurnalai	93
Functions and fate of pre-court documents in The Grand Duchy of Lithuania in the mid-16th century: summons registration journals. <i>Summary</i>	107
<i>Raimonda Ragauskienė</i> XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų archyvo atvejis: Dubrovnos linijos Hlebavičių dokumentų aprašai Lietuvos Metrikoje	109
The case of the noblemen's archive in The Grand Duchy of Lithuania in the 16th century: document inventory of the Dubrovna line of the Hlebowicz family in the Lithuanian Metrica. <i>Summary</i>	131

Darius Antanavičius

- „Cnotliwy Litwin“ (1592 m.) autorius ir teksto šaltiniai 133
 The author and sources of the text of *Cnotliwy Litwin* (1592). *Summary* 153

Darius Antanavičius

- Originalių Lietuvos Metrikos XVI a. knygų sąrašas 157
 The list of the original Lithuanian *Metrica* books of the 16th century.
Summary 185

Agnė Railaitė

- Šveikauskų genealoginė savimonė 187
 Genealogical identity of the Šveikauskas family. *Summary* 204

Jonas Drungilas

- Pastabos dėl lenkiškos rašybos Lietuvos Metrikos Užrašymų knygose XVI a. pabaigoje–XVIII a. antrojoje pusėje (remiantis Lazdijų ir Simno miestų aktais) 207
 Remarks regarding the polish orthography in the books of inscriptions of the Lithuanian *Metrica* in the late 16th – second half of the 18th century (based on the acts of Lazdijai and Simnas towns). *Summary* 229

Diskusija*Aivas Ragauskas*

- Žingsnis pirmyn, du atgal? Dėl 1657–1662 m. Vilniaus miesto Tarybos aktų knygos publikacijos 231
 One step forward, two steps back? Regarding the publication of the Vilnius book of acts of 1657–1662. *Summary* 260

Šaltinių publikacijos*Inga Ilarienė*

- Nuorašai ne lotynų kalba Lietuvos Metrikos knygoje Nr. 525: 1491 m. Valmieros sutartis 261
 Nichtlateinische Abschriften im Buch der Litauischen Metrik N. 525: der Vertrag Von Valmiera 1491. *Zusammenfassung* 284

Zenonas Butkus, Magnus Ilmjärv

- JAV ambasadoriaus Maskvoje Džozefo E. Deiviso 1937 m. vizito į Baltijos šalis ir Suomiją ataskaitos 285
 Reports on the visit of the United States ambassador to Moscow Joseph E. Davies to the Baltic States and Finland in 1937. *Summary* 312

Anotacijos. Recenzijos

D. Kołodziejczyk, <i>The Crimean Khanate and Poland–Lithuania: International Diplomacy on the European Periphery (15th–18th Century): A Study of Peace Treaties Followed by Annotated Documents. (The Ottoman Empire and its Heritage. Politics, Society and Economy, edited by S. Faroqhi, H. İnalcık and B. Ergene, volume 47)</i> , Leiden etc.: Brill, 2011. – XXXVIII, 1098 p., facs. XVII, 2 žemėlapiai – (<i>Eglė Deveikytė</i>)	313
J. Tęgowski, <i>Rodowód kniaziów Świrskich do końca XVI wieku</i> (Biblioteka Genealogiczna, t. 9), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2011. – 220 p., lent. – (<i>Rimvydas Petrauskas</i>)	324
<i>Žemaičių vyskupo Kazimiero Paco 1675–1677 m. sudaryti vizitacijų aktai = Acta visitationum sub domino Casimiro Pac episcopo Samogitiae anno 1675 et 1677 conscripta</i> , parengė M. Paknys (serija: <i>Fontes Historiae Lituaniae, Lietuvos istorijos šaltiniai</i> , t. 10), Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011. – XIII, 981 [1] p. – (<i>Darius Baronas</i>)	328
<i>Žemaičių vyskupijos vizitacijų aktai (1611–1651 m.) = Acta visitationum dioecesis Samogitiae (A. D. 1611–1651)</i> , parengė L. Jovaiša (serija: <i>Fontes historiae Lituaniae, Lietuvos istorijos šaltiniai</i> , t. 11), Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011. – 478 p. – (<i>Darius Baronas</i>)	330
Santrumpos	332
Apie autorius	335
Autoriams	337

apie abiejų valstybių archyvų likimus (p. 248), aptardamas svarbių prekybos centrų Kafos ir Dancigo (Gdansko) pavaldumo ypatybes (p. 62), lygindamas paskutiniojo ATR karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio ir paskutiniojo Krymo chano Šachino Girėjaus „karjeras“ nuo Rusijos carienės favoritų iki valstybių valdovų (p. 216)). Galimas dalykas, šios D. Kołodziejczyko įžvalgos galėtų išaugti iki savarankiškos konceptualios lyginamosios studijos.

D. Kołodziejczyko knyga *The Crimean Khanate and Poland–Lithuania: International Diplomacy on the European Periphery (15th–18th Century)* yra rimtas indėlis diplomatikos, diplomatinių santykių, totoristikos tyrimuose. Studija ne tik prisideda prie vis dar įtakingų stereotipų įveikos, tampa ir Krymo chanato, ir LDK, ATR diplomatines, kultūrinės, socialines ir politines realijas solidžiai tarptautinėje istorikų bendrijoje pristatančiu leidiniu, bet gali pasitarnauti ir kaip išsami parankinė knyga ieškantiems tikslių duomenų apie Krymo chanato kilmingųjų ir pareigūnų biografijas, valstybės geografiją, taip pat tapti vertinga kaip itin kruopščios mokslinės šaltinių publikacijos pavyzdys.

Eglė Deveikytė

J. Tęgowski, *Rodowód kniaziów Świrskich do końca XVI wieku (Biblioteka Genealogiczna, t. 9)*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2011. – 220 p., lent. ISBN 978-83-229-3180-6

Lenkų istorikas Janas Tęgowskis, gerai žinomas savo knyga apie pirmųjų trijų kartų Gediminaičių istoriją¹ ir gausiais straipsniais Gediminaičių istorijos bei genealogijos temomis, išleido monografiją, skirtą kunigaikščių Svyriškių (Svirskių) giminei. Šios giminės tyrimas yra itin komplikotas reikalas jau vien dėl gausių ir šaltiniuose neretai sunkiai atpažįstamų jos narių. Toli gražu ne visuomet dokumentuose būdavo nurodomas atskirų asmenų giminės vardas ir kunigaikštiškas titulas, o tai kelia didelių sunkumų, identifikuojant asmenis. Ne tik šiuo požiūriu Svyriškių istorija panaši į dar vienos savo istoriko tebelaukiančios kunigaikščių giminės –

¹ J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, Poznań–Wrocław, 1999. Plg. rec. R. Petrauskas, *Lietuvos istorijos metraštis. 2001 metai. 1*, Vilnius, 2002, p. 188–192.

Giedraičių². Savo knygoje J. Tęgowski aprašo dviejų amžių Svyriškių istoriją – nuo giminės pasirodymo istoriniuose šaltiniuose XV a. pradžioje iki XVI a. pabaigos.

Darbo struktūra tradicinė tokio pobūdžio genealoginėms studijoms. Iš dviejų galimybių – dėstyti medžiagą sinchroniškai pagal kartas arba diachroniškai pagal giminės linijas (šakas) – J. Tęgowski rinkosi pastarąją. Veikiausiai tokį pasirinkimą lėmė jau minėtas gausus giminės narių skaičius. Vien Kriko Svyriškio pradėtoje linijoje autorius iki XVI a. pabaigos suskaičiuoja 64 asmenis, o iš viso monografijoje aprašyta 120 giminės atstovų. Palyginimui, XIX a. pabaigoje Lietuvos ir Rusios kunigaikščius tyrinėjęs Józefas Wolffas jų rado 70³. Knygą pradeda skyrius apie ankstyviausius Svyriškių atstovus, antrame skyriuje nagrinėjama Kriko Jono Svyriškio linija, trečiame – Romano, ketvirtame – Aleksandro, o penktame – Danišo Svyriškių palikuonių istorija. Monografiją užbaigia skyrius apie Svyriškių fundacinę veiklą – bažnyčių steigimą ir rėmimą bei donacijas vienuolynams. Autorius pagrįstai akcentuoja bažnytinių šaltinių komplekso svarbą nustatant ir įvardijant įvairius giminės narius (p. 15).

J. Tęgowski atliko didelės apimties tyrimą, kuris ne tik apima daugybę asmenų, bet ir juos genealogiškai susieja tarpusavyje. Lygia greta rekonstruojami giminstės ryšiai su kitomis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų ir bajorų giminėmis. Nagrinėjant atskirų giminės narių likimus, nuodugnai tiriama giminės žemėvalda. Remiantis genealogijos mokslo metodologijos principais, duomenys apie žemėvaldą padeda atpažinti įvairius giminės narius. Dėl šių duomenų gausos ir įvairovės monografija neabejotinai turėtų sudominti visus, tyrinėjančius XV–XVI a. LDK kilmingųjų luomo atstovus ir šios valstybės vietovių istoriją. Autoriaus pasirinkimas dėstyti medžiagą pagal linijas pasiteisino, juolab orientuotis painioje medžiagoje labai padeda 15 kruopščiai sudarytų išsamių (tai jau nuo Gediminaičių monografijos yra žinomas J. Tęgowski braižas) genealoginių lentelių.

Nauji dalykai prasideda jau nuo pirmojo knygos skyriaus apie ankstyvuosius Svyriškius. Apie jų kilmės versiją dar bus proga pakalbėti recenzijos pabaigoje, tuo tarpu čia pažymėsiu, kad autorius atranda ir genealogiškai susieja pirmuosius XV a. Svyriškius. Vienas svarbiausių ankstyvojoje Svyriškių istorijoje yra klausimas apie giminės herbą ir giminstės ryšius su XV a. Lietuvos didikų Sungailų gimine. Autorius turbūt teisingai teigdamas, kad Horodlės herbinėje adopcijoje nedalyvavusių Svyriškių strėlės formos herbas tik išoriškai panašus į Sungailų herbą Lapiną (*Lis*), kurį šie gavo 1413 m. Horodlėje. Išties istoriografijoje per mažai atkreiptas dėmesys į tai, kad Lietuvos kilmingųjų heraldikoje greta lenkiškos kilmės „horodlijinių“ herbų buvo paplitę ir vietinės proveniencijos ženklai (herbai) su įvairiais (dažniausiai linijų)

² Tiesa, atskirų giminės istorijos fragmentų tyrimų yra, taip pat ir Lietuvos istoriografijoje, žr. V. Jankauskas, „Kunigaikštystė ankstyvajame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės funkcionavimo etape. Svyrių kunigaikštystės pavyzdys“, *Lietuvos pilys*, t. 2, 2006, p. 5–13.

³ J. Wolff, *Kniaziowie litewsko-ruscy od końca czternastego wieku*, Warszawa, 1895.

motyvais⁴. Tiesa, argumentas, kurį pasitelkia J. Tęgowski, aiškindamas Svyriškių nedalyvavimą Horodlės herbų akcijoje – esą jie herbą jau turėję (p. 18) – vargu ar priimtinas. Viena vertus, iki 1413 m. apskritai dar neturime jokių duomenų apie Svyriškius (taigi ir apie jų galimą herbą), o antra, ikihorodlijinius herbus turėjo visa eilė Lietuvos didikų (Manvydas, Sungaila ir kiti) ir tai jiems nesutrukdė juos Horodlėje pakeisti. Todėl lieka kitas argumentas (jį mini ir autorius) – kunigaikščių titulą turinčių asmenų (taigi ir galimų Svyriškių) dalyvavimas Horodlės įvykiuose apskritai nebuvo numatytas. Pagrįstai kvestionuodamas istoriografinę prielaidą apie Svyriškių ir Sungailų kraujo giminystę, J. Tęgowski vis dėlto neatmeta galimybės, kad juos galėjo sieti vedybinė giminystė – tai bylotų ne tiek herbo panašumas, tiek žemėvaldos duomenys (p. 20, 187–188).

Pirmieji tikrai žinomi giminės atstovai buvo XV a. pradžioje gyvenę Ditas (Titas) ir Danišas Svyriškiai (p. 20–21), kurie pradėjo 4 Svyriškių šakas (iš Dito jų kilo trys, o iš Danišo viena). Autorius atidžiai seka jų palikuonių likimus, ypač XV a. Naujų duomenų tikrai daug, tačiau autorius pabrėžia, kad joks Svyriškis per visą šį amžių taip ir negavo reikšmingesnės pasaulietinės ar bažnytinės pareigybės. Todėl Svyriškių vieta to meto LDK elito struktūroje yra ambivalentiška. Jie tikrai niekad nepriklausė ganėtinai siauram šalies valdančiojo elito sluoksniui. Be kita ko, bent jau mano nuomone, tam didžia dalimi trukdė jų gausus skaičius, taigi tam tikru atžvilgiu „nesuvaldyta“ giminės organizacija. Kita vertus, kunigaikščio titulas liudijo giminės prestižą, todėl su Svyriškiais giminiavosi žymių Lietuvos diduomenės giminių atstovai – Radvilos, Astikai, Kęsgailos, Daugirdai. Šioje vietoje J. Tęgowski svariai papildė duomenis apie XV–XVI a. LDK elito atstovų santuokas: Mikalojus Jonaitis Kęsgaila buvo vedęs Petkos Svyriškio dukterį (p. 105), Jonas Svyriškis – Petro Paškevičiaus Strumilos dukterį (p. 147–148) ir kt. Įdomi ir antroponiminė knygos medžiaga, autorius pastebi tarp giminės atstovų charakteringai paplitusią „divar-dystę“ – krikščioniškas vardas užrašomas kartu su lietuviškos kilmės vardu (p. 22).

Šalia pagrindinių tėvoninių valdų Ašmenos paviete (Svyriai, Svyronys, Medilas) viena Svyrių kunigaikščių linija įžengė (čia autorius remiasi savo mokinio Tomaszo Jaszczolto tyrimais⁵) ir į to meto Lietuvos elitą vis labiau dominančią Palenkės teritoriją. Kunigaikštis Andrejus Aleksandraitis Svyriškis gavo iš valdovo Jarnicų valdą Drohičino žemėje, vedė vietos bajorijos atstovę Kotryną Grotaitę iš Tokarų ir 1451 m. savo valdoje fundavo bažnyčią (p. 150, 189–190). Taigi stebime tipišką tiems laikams naujai atvykusio kilmingojo mėginimą įsitvirtinti tarp lokalinio elito

⁴ Plg. E. Gudavičius, *Žymenys ir ženklai Lietuvoje XII–XX a.*, Vilnius, 1980, p. 103–104 (čia Svyrių kunigaikščių herbas taip pat interpretuojamas kaip vietinės kilmės ženklas).

⁵ T. Jaszczolt, „Fundacje kościelne na Podlasiu do końca XV wieku“, *Kościół a państwo na pograniczu polsko-litewsko-bieloruskim. Źródła i stan badań*, Białystok, 2005, p. 13–48; T. Jaszczolt, *Szlachta ziemi drohickiej w XV i na początku XVI w. Zagadnienia społeczne, gospodarcze i genealogiczne*. Praca doktorska, Białystok, 2010.

atstovų. Tipiška buvo ir Svyriškių fundacinė politika – kaip ir kiti LDK diduomenės atstovai⁶ bažnyčias jie funduodavo savo dvarų centruose ir remdavo aktyviausias vienuolijas – pranciškonus ir bernardinus (p. 167–190).

Toliau nebevardydamas gausių istoriko atradimų ir įžvalgų, kiek ilgiau apsistosi ties kritikos verta monografijos vieta. Kalbama apie pirmąjį autoriaus nustatytą „Svyriškių protėvį“ – 1285 m. žuvusį Lietuvos didįjį kunigaikštį Daumantą. Tikrai stebina ši senųjų kartų genealogų metodologija paremta identifikacija⁷, siejanti viename XIII a. pabaigos šaltinyje minimą asmenį su XVI–XVII a. fiktyviose LDK autorių genealogijose aptinkamu tariamu Svyriškių (o ir Giedraičių) protėviu Daumantu (p. 17–19). Šioje recenzijoje nėra vietos, o ir reikalo, plačiai aptarinėti Lietuvos metraščių, Motiejaus Strykovskio ir kitų to meto autorių istorinio darbo pobūdžio, jų išties įmantrių, iš pirmo žvilgsnio kadaise turbūt įtikinamai skambėjusių genealoginių konstrukcijų⁸. Tačiau nuodugnesnė pažintis su senųjų autorių disponuojamais šaltiniais ir istorinio teksto kūrimo metodais leidžia tvirtinti, kad šie autoriai, kad ir kokie skirtingi jie būtų, nemėgino „kritiškai“ rekonstruoti senųjų diduomenės gimininių istorijų, o kūrė jų dabartinę padėtį atitinkančias kilmės legendas. O tai, kad Daumanto vardas buvo paplitęs ir XIII, ir XV a. ir kad tarp šiuo vardu minimų asmenų giminystės ryšio ieškoti nėra pagrindo, – tai tik papildomas argumentas, kuris neleidžia genealoginiuose tyrimuose lengva ranka taikyti vadinamojo „to paties arba panašaus vardo“ kriterijaus. Į tai atsižvelgus, autoriui nereikėtų apgailestauti, kad apie tolesnius (po Daumanto) giminės protėvius iki pat XV a. pradžios nieko nežinome, pakeliui tiesiog truištiškai tariant, „kad grynai logiškai neabejojame jų egzistavimu“ (p. 18). Tyrinėtojas tuos du XIV a. „nežinomuosius“ ir jų taip pat nežinomas žmonas net sąžiningai surašo į 1 lentelę. Tęsiant tokį „žaidimą“, galima pasakyti, kad taip ir liko neaišku, kodėl tų protėvių lentelėje tėra tik du, juk nuo 1285 m. iki XIV–XV a. sandūros galėjo gyventi trys ar net keturios XIV a. Svyriškių protėvių kartos, juolab nežinome, kokio amžiaus žuvo tariamas jų pirmtakas Daumantas. Turime pripažinti istorinio pažinimo ribas – dabartinė šaltinių būklė neleidžia iširti XV a. Svyriškių kilmės bei kunigaikščių titulo gavimo (paveldėjimo) klausimo. Galbūt kunigaikštišką titulą giminės nariai atsinešė iš senų laikų, nors patikimiau atrodo hipotezė, kad to meto „negediminaičių“ kilmės kunigaikščiai už savo titulą turėjo būti dėkingi svaininei giminystei su viešpataujančios giminės atstovais,

⁶ R. Petrauskas, „Didikas ir patronas: LDK bažnytinės fundacijos XV a.“, *Šviesa ir šešėliai Lietuvos evangelizacijos istorijoje*, Vilnius, 2011, p. 161–183.

⁷ Ji kiek panaši į garsią Władysława Semkowicziaus teoriją apie kunigaikštišką Radvilų kilmę, kuri taip pat remiasi Sirpučio vardo paplitimu įvairių epochų šaltiniuose. Plg. šios koncepcijos nuodugnią kritiką: M. Antoniewicz, *Protoplaści ksiąząt Radziwiłłów. Dzieje mitu i meandry historiografii*, Warszawa, 2011, p. 333–345. Beje, atramų savo teorijai W. Semkowiczius buvo pririnkęs kur kas daugiau.

⁸ Plačiau žr. R. Petrauskas, „Socialiniai ir istoriografiniai lietuvių kilmės iš romėnų teorijos aspektai“, *Literatūros istorija ir jos kūrėjai (Senoji Lietuvos literatūra, kn. 17)*, Vilnius, 2004, p. 270–285.

prestižinės santuokos keliu savotiškai įsitraukdami į *stirps regia* (itin ryškiai tokia galimybė matyti kunigaikščių Alšėniškių atveju⁹).

Tačiau šis knygos epizodas nė kiek nemenkina bendro pozityvaus knygos įspūdžio. Reikia tik pritarti J. Tęgowskiui, kad ilgesnį laiko tarpą apimantis vienos giminės istorijos tyrimas gali svariai prisidėti prie įvairių tos epochos problemų pažinimo (plg. autoriaus pastabas p. 9). Gausiais šaltiniais (tarp jų didžia dalimi dominuoja archyviniai, ypač aptariant XVI a. giminės istoriją) ir aukšto lygio šaltiniotyra grįstas darbas atskleidžia dar vieną menkai žinomą XV–XVI a. LDK istorijos puslapį. Jame regime istorijos vingius giminės, kuri nepriklausė nepalyginti geriau ištirtam LDK elito sluoksniui. Lenkų istorikas atkreipia dėmesį į tai, kad ir tarp Svyrių kunigaikščių pasitaikydavo vienas kitas kilimo pareižybinės hierarchijos laipteliais atvejis ir kad tai įvykdavo ne XV a. (kaip būtų galima tikėtis, žinant apie neabejotinai aukštą giminės kilmę), o tik XVI a. antrojoje pusėje (p. 11). Tarp tokių atvejų autorius išskiria iki valdovo maršalo rango iškilusius brolius Lukošių ir Joną Boleslavaičius, Jokūbą Aleksandraitį (p. 11, 71–90)¹⁰. Tačiau šiaip didžioji dalis Svyriškių taip ir liko iki pat XIX a. tarp vidutinės ir smulkios bajorijos atstovų. Daugelį jų istorinėje literatūroje J. Tęgowskis paminėjo pirmasis.

Rimvydas Petrauskas

Žemaičių vyskupo Kazimiero Paco 1675–1677 m. sudaryti vizitacijų aktai = Acta visitationum sub domino Casimiro Pacepiscopo Samogitiaeano 1675 et 1677 conscripta, parengė M. Paknys (serija: *Fontes Historiae Lituaniae, Lietuvos istorijos šaltiniai*, t. 10), Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011. – XIII, 981 [1] p. ISBN 978-9986-592-67-9

Pastaraisiais metais regime akivaizdų istorijos šaltinių leidybos suintensyvėjimą. Ne išimtis ir Bažnyčios istorijos šaltiniai, kuriuos daugiausia skelbia po Lietuvių katalikų mokslo akademijos stogu susibūrę mokslininkai. Pačioje 2012 m. pradžioje dienos šviesą išvydo Mindaugo Paknio parengtas Žemaičių vyskupijos 1675–1677 m. vizitacijos aktų tomas. Tomo apimtis įspūdinga: vien gryno dokumentinio teksto yra daugiau negu devyni šimtai spausdintų puslapių. Ir tai rodo, kad tokio leidinio parengimas – per ganėtinai ribotą laiko tarpą! – toli gražu ne kiekvienam įkandama

⁹ R. Petrauskas, „Socialiniai pokyčiai Lietuvoje valstybės formavimosi laikotarpiu“, *Lietuvos valstybės susikūrimas europiniame kontekste*, Vilnius, 2008, p. 180.

¹⁰ Čia dar buvo galima pasitelkti: R. Ragauskienė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleris Mikalojus Radvila Rudasis (apie 1515–1584)*, Vilnius, 2002, p. 324 ir kt.